

שנאסרה¹⁶, ויש שאסרו¹⁷. יש מי שהורה שאם הצבע זמני ואחר כך נעלם – מותר; ואם הצבע נשאר קבוע – אסור¹⁸. ויש מי שאסר להשתמש בערכת ביוץ בשבת, והתיר להשתמש בה ביום טוב¹⁹.

ו. לאחר הבדיקה כוס השתן היא מוקצה ואין לטלטלה, אלא אם היא מפריעה מחמת מיקומה או ריחה²⁰. לכן כדאי למקמה מראש במקום שלא תפריע.

בדיקות דם ומעקב זקיקים בשבת

ז. ככלל, אסור לבצע בדיקות דם ובדיקות אולטרה-סאונד בשבת²¹. במצבים שבהם הימנעות מבדיקות כאלה עלולה לגרום לאיבוד מחזור טיפולים שלם הכולל טיפול הורמונלי לאישה, ראה להלן, פרק מט – 'הפריה חוץ גופית', עמ' 350, האם אפשר לבצע בדיקות כאלה על ידי גוי.

טהרה

ח. בדיקת ביוץ על ידי מעקב זקיקים בבדיקת אולטרה-סאונד נרתיקית אינה אוסרת את האישה לבעלה, כיוון שהבדיקה היא בנרתיק ולא נכנסת כלל לרחם²².

16. הרב יהושע נויבירט, דבריו הובאו בנשמת אברהם, אורח חיים, סימן שיח, עמ' שסא, 2; שם, אבן העזר, סימן א, עמ' י, 1, וכן שמע מהרב יוסף שלום אלישיב. וראה שמירת שבת כהלכתה (פרק לג, הערה צב), שהסתפק בדין זה וכתב שלכן טוב לעשות הבדיקה בגרמא. הרב יהושע נויבירט התיר לזוגות חשוכי ילדים. לכאורה נימוקו – שמסתפק שאין זה דומה לצביעה שהייתה במשכן כיוון שהוא משום צורך רפואי – יכול לחול גם על זוגות שיש להם ילדים. היתרו של הרב נויבירט מצוטט גם במאמרו של הרב גדעון ויצמן, 'טיפול פוריות בשבתות ובמועדים', הורות נכספת, עמ' 345–346, הערה 65. שו"ת במראה הבזק, חלק ו, סימן מח. הרב אביגדור נבנצל, בתשובה לשאלת הרב מנחם בורשטין, י"ז בתמוז תשס"ז, שו"ת פוע"ה – פוריות, יוחסין וגנטיקה, עמ' 118–119. ראה שו"ת ציץ אליעזר (חלק י, סימן כה, א, חלק ד), שהתיר בדיקות כאלה בחולה שאין בו סכנה; וכן שו"ת באר משה (חלק ח, סימן כד, ס"ק טז), שהביא טעמים נוספים להקל בחולה שאין בו סכנה.

17. הרב שמאי קהת הכהן גרוס והרב אברהם יצחק הלוי כלאב, בתשובה לשאלת הרב מנחם בורשטין הנ"ל, שו"ת פוע"ה, שם, עמ' 116–117. טעמיהם: למרות שמדובר במלאכה שאינה צריכה לגופה, יש לאסור מדרבנן; מוקצה; הבדיקה אינה נחוצה כל כך מפני שיש יכולים לשמש בכל מקרה; אפשר לחכות לחודש הבא. הרב דוב ליאור (שם, עמ' 117) התיר על ידי גויה, כיוון שאמירה לגוי לצורך מצווה מותרת באיסור דרבנן. הרב מאיר ניסים מאזוז (שם, עמ' 118) אסר בשבת עצמה והתיר בין השמשות בכניסת השבת וביציאתה.

18. הרב מרדכי אליהו, בתשובה לשאלה הנ"ל (שם, עמ' 116), לאחר שבדק עם הרב מנחם בורשטין את דרך הפעולה של ערכת הביוץ, וראה שם (הערה 4) שלאחר בדיקה התברר שלפחות בחלק מערכות הביוץ הצבע נשאר קבוע. לכן לפי דעה זו אין לאישה להשתמש בערכת ביוץ בשבת עד שתבדוק ביום חול את הערכה המסוימת שרכשה האם הצבע שלה נשאר או דוהה.

19. הרב עובדיה יוסף בפגישתו עם רבני פוע"ה, ערב ראש השנה תש"ס.

20. שלחן ערוך, אורח חיים, סימן שח, לד.

21. בבדיקות דם עלולים לעבור על כמה איסורי תורה, כגון: מפרק, נטילת נשמה, הפעלת המכשירים במעבדה, בורר בהפרדת הדם לחלקיו, בישול, צביעה, כתיבה. בבדיקות אולטרה-סאונד עלולים לעבור על איסורים הכרוכים בהפעלת מכשירים חשמליים בשבת, ויש חשש שידפיסו או יכתבו את תוצאות הבדיקות.

22. כמובן, בתנאי שאין במקביל גם דימום מתוך הרחם. ראה לעיל בכרך הראשון, פרק כב – 'בדיקות רפואיות – מתי אוסרות', עמ' 255–256, הלכות ד-ה, והערות 7–8.

ט. אם נוצר דימום קל כתוצאה משפשוף המתמר בתוך הנרתיק, דימום כזה נחשב לפצע נרתיקי ואינו אוסר את האישה²³.

ביוץ מוקדם²⁴ – רקע רפואי

רקע רפואי מלא בנושא הביוץ הובא לעיל, פרק לא – 'אבחון אי פוריות אצל האישה – הקדמה רפואית כללית', עמ' 114-115. כאן יובא רקע רפואי קצר וממוקד אך ורק לנושא ביוץ מוקדם.

המחזור ההורמונלי - תהליך המחזור החודשי אצל האישה מתחיל בתת-הרמה במוח (היפותלמוס). תת הרמה מזהה ירידה ברמת הורמון האסטרוגן כתוצאה מהתפרקותה של רירית הרחם, ומפרישה הורמון בשם GnRH (הורמון משחרר גונדוטרופינים - Gonadotropin Releasing Hormone) שמגיע לבלוטת יותרת המוח (היפופיזה). בתגובה לכך בלוטת יותרת המוח מפרישה את ההורמון FSH, הורמון מעורר זקיקים המורה לשחלות להתחיל להבשיל ביציות. הורמון זה מופרש ימים אחדים לאחר התחלת הווסת.

שלב פוליקולארי - בשלב זה הזקיק המתפתח מפריש את הורמון האסטרוגן. הורמון זה אחראי לצמיחתה של רירית הרחם בד בבד עם גידול הזקיק, כדי לאפשר השתרשות הריון לכשיתרחש. כמות האסטרוגן המופרשת הולכת ועולה ככל שהזקיק גדל, ומגיעה לשיא כאשר הזקיק מגיע לגודל של 18-25 מ"מ. עובייה של הרירית בעת הביוץ צריך להיות 7 מ"מ לפחות ויכול להגיע עד 14 מ"מ. עובי רירית החורג מטווח זה יכול לגרום לבעיה בהשתרשות ההריון²⁵.

בלוטת יותרת המוח מזהה את העלייה החדה ברמת האסטרוגן ומפרישה בתגובה כמויות גבוהות של ההורמון LH. העלייה ברמת ה-LH גורמת להבשלת הביצית ולשחרורה מן הזקיק בתוך 24-36 שעות. הביצית עוברת מן השחלה אל החצוצרה. השלב שבו הביצית משתחררת מהזקיק ועוברת לחצוצרה נקרא 'ביוץ'. הזמן שהביצית נמצאת בחצוצרה הוא חלון הזמן שההפריה יכולה להתרחש במהלכו. 'חלון' זה נמשך עד 24 שעות. תהליך זה קורה על פי רוב כ-14 יום לפני הופעת הווסת. אם התרחשה הפריה, הביצית המופרית תגיע לרחם 4-5 ימים אחרי הביוץ.

שלב לוטאלי - שלב זה מתחיל לאחר הביוץ. הזקיק שממנו בקעה הביצית הופך ל'גופיף צהוב' ומפריש כמויות גדולות של ההורמון פרוגסטרון. הפרוגסטרון מצטרף להורמון האסטרוגן בהכנתה של רירית הרחם לקליטת הביצית המופרית. אם לא התרחשה הפריה או השרשה, הגופיף הצהוב יפסיק את שחרור הפרוגסטרון כ-14 יום לאחר הביוץ, ורירית הרחם תאבד את תמיכתה, תתפרק ותופרש החוצה בצורת דימום הווסת. אם השתרש

23. כך ראשון, שם.

24. ההגדרה כאן אינה הגדרה רפואית אלא הגדרה מעשית שיש לה גם השלכות הלכתיות.

25. ראה להלן, פרק לו – 'בדיקות רפואיות לאבחון אי פוריות על רקע מכני אצל האישה', עמ' 159 הערה 5, את הערתה של ד"ר אפרת אש-ברודר.